

3. JANUAR 16.

MULTAK BESZÉDE A JÖVŐVEL.

TANKÖLTENÉNY A SZINMŰVÉSZETRŐL.

EGRESSY GÁBORTÓL

(Folytatás.)

Mint esőt a szomju föld :
Ifju kebled ugy eliszsza
Környező világa minden
Érintéseit, s az élet
Sokszinü nyilatkozását.
Olly fogékony ifju lelked
Mint a kagyló kis lakának
Liliomszin keble, melyre
Harmat száll a hűvös éjben,
És felfogja tükörében
A szülemelő fénynek és
Gyöngén elhaló homálynak
Szinjátékában szereplő
Hajnalpir szép tünde lényét.
S feljövén az úri nap,
S ott találván a csigának
Kis lakában édelegni

Ím e tünde színeket:
 Benn szárazsítja képöket,
 Égő szégyenpir gyanánt....

Nem kerül ki lesben örködő
 Figyelmedet, sem egyes emberek,
 Sem a család, sem a különböző
 Fajcsoportok s osztályok életének
 Rejtelsei. S miként e részletek,
 Egészében a társadalmi létnek:
 Szintugy berajzolandja majd magát
 Szellemednek művészi albumába
 Az élet általános oldalának
 Főnséges arcza: nemzet, társalom,
 Az álladalmi lét s a nagy világ:
 A föld minden népének társadalma,
 És ezeknek élettörténete.

De szellemednek dúzs képcsarnoka,
 E tarka fényű zibongó csoportok,
 Még eddig csak sötétben rejlenek,
 A léleknek benső kamráiban,
 Mint sziklához lánczolt Prometheus,
 Tenger mélyében rejlő drága gyöngy,
 Örök világ, melly a kriptában ég,
 Puszta szigetben istenek zenéje,
 Hozzáférhetlen bérczek bájvirága,
 És túlvilági kerteknek gyümölcse.
 Hanem ki fogja most napfényre hozni
 Rejtekükből e szellemkincseket?
 „Itt a göcs!“.....
 Bár költő és itész valál e pontig:
 Ám a színésznek csak kelméje voltál.
 E pont az, mellyen meg fog válni majd:
 Minő kegyében állsz az isteneknek.
 Itt az elválasztó határvonal
 A színművészet túlvilága és
 Az élet innenső világa közt.
 Hol a tulsó partokról ezt kiáltják:

„Jöjj és teremts élő embert, ha tudsz!
Ha nem' távozz' isten hírével!
Itt üdvösség számodra nincs.“

Hol van toll, véső, ecset,
Szellemed leirhatatlan
Képeit papírra tenni,
Vászonlapra, vagy szoborba?
S minden perczet életökből
Napvilágra hozni, és hogy
El ne szálljanak, lekötni?....

E mester: rajtad kívül senki más.
Élő betű, kép és szobor: magad vagy;
Gondolatidnak teste, vére, hangja;
A végtelennek megkötött alakja.

„Mint az alvilági szellemekkel
Homér hőse tön: úgy tesesz te is.
Sötét árnyait képzelmeidnek
Szintugy vérrel kell itatnod:
Hogy láthatókká legyenek,
És velünk beszélhessenek.“

Itt a kérdés, melly előállt,
Az, hogy a kellő szerek mind
Birtokodban vannak-e,
S engedelmeskednek-e
Szellemed parancsinak:
Hogy saját mivoltukat
Megtagadva, más egyének'
Képmásává váljanak,
S a teremtés nagy művét
Végrehajtsák emberül?

S mivel minden kérdések kérdése
A tehetségek engedelmessége:
Tehát bármilly roppant erővel
Lennél megáldva istenek kegyétől,

Nem kell feledned, mikép a szellem,
 Bár végtelen, magában ezélt nem érhet,
 Hogy csak gyarló és véges eszközökkel
 Van kapcsolatban, és ez eszközök,
 Épen mivel gyarlók és végesek:
 Tökéletesbülést igénylenek.
 S minél nagyobb s istenibb a szellem:
 Annál nagyobb a hézag, melly közöttte
 S a testi gyarló műszerek között van.
 Annál hosszabb és terhesebb az út,
 Mit az érzéki résznek tenni kell,
 Hogy méltó közlönyévé képesüljön,
 S arány legyen mű és mester között.

Ugy találandod tehát, hogy
 A tökélynek utja hosszú,
 Mig az élet olly rövid!
 És hogy ifju napjainknak
 Van feladva, megszerezni
 A tudalmakat, miket
 Nem hoz a világra senki
 Önmagával, mint Minerva.
 A fogékonyságnak és
 Fejleménynek e korában
 Vajmi megbecsülhetetlen
 Minden pillanat, s viszont
 Vajmi helyrehozhatatlan
 A tilalmas útakon
 Könnyelműen elpazarlott
 Testi lelki léterő.
 Mert ha megjövend a nyár, hogy
 Számon kérje mit műveltél
 Ifjuságod májusában:
 Vajmi szárnalmas dolog
 Száraz ágakkal felelni,
 Lombok és gyümölcs helyett!
 Fáradatlan szorgalom
 Kell ahhoz hogy méz legyen
 A tavasz viráginak

Összeüjtött himporából.
 Így Tokaj nemes borának
 Napsugár és ápolás kell:
 Hogy megérvén és kiforrván,
 Ollyan kellemes zamattal
 Birjon, és olly lelkesítő
 Lánggal, melly világra szóljon.

Hogy tehát minden tehetség,
 Minden érzék, és a lélek
 Minden egyes műszere,
 És a testnek minden ize
 Illető szolgálatát
 Megtehesse, s működésük
 Összehasson: mindeniknek
 Külön képezési pálya
 Nyittatik, s az iskolázás
 Ábécéjén kezdetik;
 Egy természetes fokát sem
 Szökve át a fejleménynek.
 A különböző tagok
 S műszerek műveltetése
 Egy irány felé vezessen,
 S összehangzólag haladjon.
 Egyik rész a másikat
 Tul ne nyomja, el ne hagyja.
 Mert legyen kiképezett bár
 Minden testi lelki műszer
 Egyen kívül: e miatt
 Béna lesz a szép egész.

(Folytatjuk.)

PETKI FARKAS LEÁNYAI.

(REGÉNYES KÉP A MULTBÓL.)

JÓKAI MÓRTÓL.

(Vége.)

Magok az ősi tánczok is mind úgy voltak szerkezve, hogy azokat inkább lehetett társas játékoknak nevezni, zenehang mellett.

A boldog emlékü tánczos Farkas szép lábfigyeltető magyar figurái még akkor nem voltak feltalálva a magyar nemzet dicsőségére, mellyekkel ha neki indul valaki, egy magának kevés egy tánczterem, s ugyan vigyázzon a ki mellette áll, fogára, szemére, hogy ki ne rugdalja. Nem tanulta még akkor a magyar ember a lábát úgy felhányni, hogy a talpát megcsókolhassa, sem a kezével hadonázni, mintha a bölcsessége után kapkodna; hanem kiálltak elébb a férfiak egyedül szépen karéjban, csipőre tett kézzel, toborzót tánczolni, a zenehang mellett csak a halkán összevert sarkantyúk tactusütése hallatszott, s hogy ha jött a frisse, olly természetesen ment minden mozdulat a lábaknak, mintha egyenesen a tárogató dictálná beléjük.

Erről mondhatta azt a vers: „csak az igaz magyar táncz a szent Dávid táncza.“ Mondta pedig azért, mert a biblia versei szerint, midőn Szent Dávid egyszer diadallal tért vissza Jerusálembe, hosszú köntösét felemelve tánczolt. Már pedig a világon semmi nemzet tánczához sem szükség hogy a lábukat lássák, mint a magyaréhoz. Hanem hogy szent Dávid olly rugdosó és féllábon keringő tánczokat mivelt volna, mint a minőket most szinpadokon mutatgatnak magyar komoly táncz képében, az nyilván képtelenség.

A toborzót végezve, lerakták kardjaikat a férfiak, miket addig balkézben tartottak s ekkor kezdődött a fáklyatáncz.

Két ifju legény két égő viaszfáklyát vett kezébe, miken felyül ezüst tálak voltak, hogy a viasz az öltönyökre ne csepegjen s majd egymás kezét fogva, majd ismét egymást kerülgetve körültánczolták a termet, mig annak két ellenkező végéhez érve, az ott álló hajadonok és ifju hölgyekhez értek s egyetegyét kiválasztva közülök, azok előtt térdeiket meghajták s átnyujták nekik a fáklyákat. Erre a két kiválasztott hölgy tánczolt a fáklyákkal körül, s ujra két férfinak adá azt át. A fő kelleme e táncznak a test bájos hajlásiban, a fák-

lyákkali játékban állott, melly addig tartott, míg minden férfi és hölgy egyszer körül tánczolt.

Ekkor párosával hölgyek és férfiak két sorba álltak egymással szemben; az első ifju tánczosnéjával körül tánczolta mind a két felől állókat s a mint helyére visszaért, elkiáltá magát, tánczosnéja kezét eleresztve: „kis egerke, mentsd meg magad!” s erre kezdődött az egértáncz, a lyánka egyfelől, a legény másfelől kigyózva tánczolta körül az egyenként álló párokat a sorban s valahányszor a középre értek, azon kellett a legénynek törekedni, hogy a lyánka kezét elkaphassa. Ha a lyán hamis volt, ugyancsak kifáraszthatá tánczosát, mert erővel nem volt szabad elfogni s könnyen elcsuszhatott előle, s ha végre elfogta, jutalma egy csók lett: — de hiszen megszolgált érte*).

Megkezdé a tánczot a szép mennyasszonnyal a násznagy, a még akkor fiatal Béli Pál, kinek arcját feltűnővé tette a több fiatalokétól az, hogy nem viselt szakállt. Ezt ő fogadásból tevő; midőn tatár fogságban sinylett s durva kényura ha megharagudott rá, szakállánál fogva hurczolta meg, akkor tön fogadást, hogy ha kiszabadul, szakállt nem fog viselni, rabsága szenvedéseinek emlékeül.

A tánczot ellejték: a szép mennyasszony annyi bájt, annyi kellemet tüntetett ki abban, hogy a kik a vőlegény körül álltak, nem győzték előtte jegyest magasztalni. Bárczay mosolygott nagy szeliden.

Most rákerült a sor; végig nézett a sorban álló hölgykoszorún s mintha félszemmél mindig kísérte volna, nehogy elszalaszsa, meglelte közöttük, a kit keresett, s oda ment érte s kivezette magával a tánczközépre.

Erzsike volt ez, — a szemérmes, a halavány, a reszkető leányka. Midőn Bárczay szavát meghallá, szinte összerogyott; senki sem tudta elképzelni, miért olly sáppadt?

Mint eleven, vidám tánczosnőnek volt hire a környékben a szép kis lyánkának, ki az egértánczban úgy ki tudta fárasztani a legjobb legényt is, hogy az arcán csorgott a veríték, s mikor ő került a sorba, a melléktermekből is előjöttek a borozó öreg urak, hogy dévaj cselein mulassák mugukat.

Jó Isten! és milyen ügyetlen lett e lyány egyszerre! Botlott, tétovázott, elfeledte magát, nem oda állt, a hova kellett, visszásan kezde mindenhez, s a legelső találkozóznál el hagyta fogni magát.

— Ah, megfogtalak! kiálta az ifju, átkapva a leányka derekát s odaszorítá magához, hogy a jutalom csókot arczáról elrabolja.

A leány e perczen, mintha egyszerre magához térne, félrekapta fejét s

*) E tánczot így írja le, több elmúlt összekötésekkel együtt, a jó Apór Gergely egy még kiadatlan kéziratában, „Metamorphosis Transsilvaniae. Jegyzetekkel kísérte Cserey Mihály.

mind két kezét Bárczay elé tartá védőleg, mintha erővel el akarná háritni magától annak ajkait, s olly esdve, olly félénken tekintte rá, hogy az ifju maga is megdöbbsent, megszánta e fájdalmas, könnyörgő arczéért, s esőkja hangtalanul veszett el a szép fejecske arany hajfürtein.

A körülállók nem értettek mind ebből semmit. A végén szokás volt kaczagni; azután új pár állt elé, új érdeket nyertek a szemlélők; a völegény menyasszonyához ment, nyájas szavakat váltva vele. Senki sem vevé észre, hogy e percztől fogva Erzsikét nem leheté látni a tánczteremben.

Mintegy óra mulva még is felöltött Ilonkának, hogy testvére olly soká elmarad, s elindult őt fölkeresni. Miután minden termet végig járt, és sehol sem találta, végre megtudá öreg dajkájától, hogy Erzsike rosszul érezve magát, hálószobájába vonult s lefeküdt, ez óta alszik is.

— Mi baja lehet? kérdé magában aggódva s utána sietett, meghagyva a dajkának, hogy ha keresni találják, mondja, hogy ő is nyugodni távozott.

Illyesmit megszoktak engedni a menyasszonyoknak, s míg a völegénynek viradtig ki kellett tartani a multságban, neki meg volt engedve, hogy éjjél után eltünhessen s senki sem szokta keresni; hadd álmodják még reggelig elmult szép leánykoráról.

Ilonka felnyitva közös hálóteremük ajtaját, mellynek esendes rejtekében mindkét testvér szüz fekhelye egymás mellé volt állitva, nyugalmas hófehér párnáikkal; ott találta már fekvé testvérét. A leányka aludt és nyugtalan álma volt, szép gömbölyü karja feje fölé volt emelve, szelid keble úgy pihegett, félig nyitott ajkai érthetlen álomszavakat rebegtek. Úgy látszott rajta, mint kinlódik, mint szeretne egy szót mondani, kezét vagy fejét megmozdítani és nem bírja azt. Végre erőszakosan félre fordítá fejét s arczát karjával elfödte. Erre elkezdett hevesen, keservesen zokogni, hogy könnyei párnáját nedvesíték.

Ilonka aggodalomteljesen hajolt alvó testvére fölé, lágyan suttozva: „mi bajod?”

„Óh ne bánts: rebegé félig álmodva a leányka; engedj még felőle álmodnom, és tovább aludt, de fájdalmas arca lassankint gyönyörteljesre kezdé átváltozni, megdicsüült vonásai szelideden mosolyogni kezdtek, s szép piros ajkain úgy meglátszott hogy azokat a legnagyobb kéjérzet kifejezésivel esókra illeszti.

Egy rögtöni gondolat vadult egyszerre Ilonka lelkébe. Vakító mint kit a börtön sötétéből napvilágra hoznak s szemei csak lassankint szokják meg a fényt.

Ott állt egy ideig elmélázva testvére ágya-fejénél, s e közben lassankint leölté magától mennyasszonyruháit, lerakva szépen az ágy mellé egy nagy karos székre.

Szép csendes éjszaka volt. Az ablakon besütött a tele hold világa. Honka kinyitá ablakát, s kidülve rajta, elmélázott a derengő tájon. A távol havasok ezüst ködben úsztak; a kastély tulsó szárnyában vig lakoma zajgott; idáig csak ritka hangja tévedt; az ablak alatt elfolyó Szamos habjai susogtak csendesen, a márvány alapzatot mosva, a hold hosszú ezüst szalagot vont végig a rezgő folyón; a langy tavaszéji szellő enyelgett a lyánka fürteivel.

Milyen üres volt neki ez a világ! Milyen üres volt előtte a jövő képe! Nejevé lenni egy férfinak, kit testvére szeret s szereti őt viszont, . . . látni, mint hervad el egyik is másik is, mert a sors őt kettőjük közé vetette, s nem remélhetni soha, hogy őket boldognak lássa, . . . elvenni egy örömet, mi nála csak fájdalommal lehet, és elvenni attól, a kit olly gyöngéd érzelemmel szeret. . . Szive úgy dobogott, úgy szorult, — feje szédült

Az alvó testvér álmában susogott, susogása öröm volt és édes könnyőség. . . . Lenn a Szamos habjai úgy susogtak, úgy beszéltek, mintha maguk közé hívnák a beléjük nézőt. . . .

E perczben a távol hegyek közül méla furulyaszó kezdte az éj csendjében széthangzani, olly sirón olly bánathozó hangon remegtetve e dalt: „repülj fecském ablakába!”

A leány szívéhez kapott egyszerre, mintha e dal azon járt volna keresztül. Hallgatózva, az éjre meresztett szemekkel hajolt ki ablakából; . . . a dal egyre bússabban szólt, . . . szive mindig jobban szorult, . . . a Szamos kék hullámai úgy susogtak, úgy fecsegték . . . a lyán mindig messzebb hajolt ki ablakából. . . .

. . . . Egyszerre valami zuhanásra ébredt fel az alvó testvér. Ijedten ült fel ágyában. Körülnézett, egyedül volt: a hold teljes világában süttött keresztül ablakán. Szemeit nem bírta lehunyni többé s olly mondhatlan félelem ült szívére.

Reggel keresték a menyasszonyt. . . . Nem volt sehol. . . . Apa, vőlegény, testvér megrémült arczezal járták végig a termeket. . . . Nem találták. . . . A vén dajka azt állítá, hogy felment hálószobájába az éjjel s vissza nem jött. Menyasszony öltözéke ott volt egy székre lerakva.

— Lehetetlen! kiálta az ifjabb lyánka ijedelmes arczezal s nyitott ablakához futott.

Az ablak alatti párkányzatban megakadva ott volt a finom himzett palyolat ingeeskének egy elszakadt foszlánya. . . . A Szamos ott két ölnyi mély s igen sebes. . . .

A habok susognak, fecsegnek, de nem beszélnek ki semmit.

Mi történt az elveszett leánynyal? soha sem tudta meg senki. Keresték minden fele s midőn sehol sem találták, keresni kezdék a víz alatt. Ott sem

akadt reá senki. Bár hulláját találták volna meg, az is jól esett volna a fájó sziveknek, ha eltemethették volna csendes ismerős fák árnyába s tudhatnák, hová járjanak őt siratni?

Végre mintegy hat hét múlva valahol Szamosújvár körül egy pár örmény halász egy női hullát fogott ki a vizből. Rögtön izentek Petki Farkasnak s az sietve elment maga, megtudandó, ha nem leánya volt e az? Hajh, alig lehetett azon az emberarczot többé megismerni. Azok ott a viz alatt gonoszul bánnak a más elem lakóival; Farkas sűrű könnyeket hullatott, látva, milyen gyors keze van az enyészetnek! Ott mindjárt ónkoporsóba teteté a hullát erős borszesz közé s megváltva határonkint a keresztül vitel díját, haza vivé azt magával, pompás tort rendezve számára.

Elhozatá Nagy-Enyedről az éneklő diákokat, fekete posztóval volt behuzva az egész templom, midőn a koporsót bevitték s maga a fejedelem papja tartott felette bucsuztatót, melly egy óráig és három negyedig tartott; gyászt kapott minden jelenlevő süvege mellé, tizenkét fiatal hajadon, leeresztett hajjal, hófehér ruhában vitte a koporsót, elől a legifjabb a rozmarinkoszorút fehér vánkoston; fel volt téve a koporsóra a szüzi pártá együtt a menyasszony koszorúval. Jelen volt a temetésen a környék ifja és véne; nem leheté látni mást, mint barna és violaszín ruhákat. A koporsó után mentek a kesergő felek, levett kalppal, gyászosan, a völegény könnye hullott bőséggel, az apáé már elfogyott. Két rokon hölgy vezette a holt testvérét, ki alig birt lábain menni, s midőn felakarták venni a koporsót, rárohant, elkezdé zokogni keservesen, hogy azt hívék szive azonnal megszakad; úgy hogy kénytelenek voltak őt erővel elvonni onnan s leültetni egy márványpadra, míg a hullát a sirboltba alá viszik.

Erzsike csak sirt, csak fuldoklott, egy szó nem birt ajkára jönni; a mig ott alant éneklék: „az feltámadás napjában meglátunk az mennyországban!” Nézte kisirt szemekkel, mint jönnek egyenkint vissza a sirboltból, mintha azt várná, hogy majd valaki visszavezeti onnan testvérét, de a mint meglátta, hogy már atyja is kijött és Bárczay, és testvére nélkül, mintha erővel elakarná magával hitetni, hogy ez csak álom s felakarna ébredni belőle, felsikoltott s eszmétlenül rogyott össze.

Bárczay, ki épen mellette állt, felfogá karjaival az elalélt leánykát, s midőn Farkas úr odaért, atyja keblére akará őt tenni.

— Maradjon ott, szolt keserü lemondással Petki; — most már csak ez egy van: legyen testvére helyén.

Bárczay ölében vivé a hintóig a szegény leánykát, ki hetekig betegen feküdt e szivrázó eset után. Bárczay addig el nem ment a háztól, míg a lányka meg nem gyógyult; s eltávozása után Petki nem csinált titkot belőle, hogy

elveszett leánya helyett az ifjabbat adandja nőül a völegénynek a gyászév leltével.

A gyászév lassankint lejárt. Bárczay az év nagyobb részét Petki házában töltte s az öreg napról napra jobban meggyőződött felőle, hogy most már egyetlen gyermekét derekabb férjre nem bízhatná.

Meg is történt az esküvő, a mint a gyászt levetették: Bárczay haza vivé ifju menyasszonyát, kibe egész lelkével szerelmes volt s az öreg Petkinek sokáig volt öröme vejében és leányában.

Erzsike álma tehát teljesedésbe ment.... De hát a másiké?... Hát a másiké?....

A kunyhó.

Azon szomorú emlékű éjszakán, mellyen Petki Farkas Ilonka leánya, a menyegzői vigalom alatt elveszett, fiatal pásztor legények tanyáztak a Szamos partján, tüzet rakva tárgalyakból; egy halvány szelid arcú legény ült középben egy körisfa törzsökön, mellyett a víz valahol kimosott s itt ismét a partra vetett; ott épen erős sarkantyuja volt az árnak s halommal hevert a parton kavics, csigahéj, és nádgyökér.

A báránycsapatok lejártak bégetve a vízre szomszédokat oltani, a vizibogarak cikáztak alá s fel a holdsütötte sima habon, a halászmadár csapongott sírva a vízfelett s a nagy szomorú nyírfák nézték benne magukat csendesen.

A juhász legény szép halvány arcú ifju volt, fekete hajfürtei hosszú gyűrűkben omlottak alá vállára; egyszerű volt ruházata, viselete; de homlokán ott derengett azon szelid geniusz ihlete, ki jelen van a mezei liliom kinyíltán s míg a tollrágó versvarga hasztalan hívja őt izzadva, meglátogatja a pusztákon, hegyek, patakok, ligeteknél a maga választottait s füleikbe sugdos édes gondolatokat, hogy akaratlanul énekelniök kell, és hangot ad az egyszerű pásztor furulyának, hogy a ki hallja sírva fakad bele.

A többiek aludtak a tűz körül leterített szüreiken fekve, a pásztor ifju csak furuglyált, s ha néha elhalgatott tilinkója, hallatszott a hegy tulsó ligetéből, mint felel rá vissza egy ábrándos csalogány.

Egyszer úgy tetszék az ifjunak mintha a holdtul ezüstös hullámok között valami feketét hozna alá nagy lassudan a víz, melly a mint a forgóhoz ért, elkezdett abban kerengeni s egy hosszú kanyarulat után egészen közel jött a parthoz.

Az ifju borzadva ismerte meg, hogy az egy emberi alak.... Hirtelen fogá hosszú gajmós botját s begázolva a vízbe, elfogá vele az úszó tetemet és oda voná azt magához.

Szemeit elfogta a csodálat. Egy szép hajadon volt az, kinél szebbet nem látott soha, ha csak álmaiban nem találkozott vele.

A leány hosszú pillái le voltak esukva, sötét hajfürtei ázottan omlottak keblére, gyönyörű termete hideg volt mint a jég.

A juhász karjai közé fogta a hideg tetemet s kirohant vele a partra. Kiáltószóra felbredtek tűz körül alvó társai s szánó részvétellel fogák a lánykát, szüreikre lefektetve, s szomorúan suttogák magukban: szegény leány, milyen ifjan halt meg.

Az ifju pakulárlegény sírva, nyögve borult oda mellé, hideg kezecskéit, hideg lábocskait keblén melengetve, s mintha erővel lelket akarna belélehellni, zárt szemeit csókolgatá hévvel.

— Menjetek, monda körülálló társaihoz fordulva, készítetek gallyakból ravatalt, elviszem őt a hegyek közé, a hol anyám a javosasszony lakik, az tud sok írt, mitől a halott életre jön. Ha fel tudja még támasztani, hadd szeressem: ugy sem szerettem még senkit.

— Meghalt ez; mondának azok fejcsóválva.

Nem hihetem. Olyan szép, néztek ez édes arcot? e szép gyöngye kicsiny kezeket? Nem kár e az a föld alá? Siessetek azt az ágyat elkészíteni. Még talán van benne élet? Bizonyosan. Kezei még olyan puhák, úgy hajlanak. Annyi esetet hallani, hogy a kiket a vízből kifogtak, egy két nap múlva is feléledtek. Nem messze az úttól van egy szűz Mária kép, el ne felejtetek imádkozni midőn azon mentek.

— Meg van ez halva, suttogák a jó emberek, hanem azért elmentek az erdőbe, ravatalt készíteni s imádkoztak a szent képnél.

Az ifju ott maradt halottjánál.

— És ha meg van is halva, gondolá elbusulva, akkor is elviszem magammal, eltemetem virágos kertembe, rozmarin bokrok aljába, ott feküdjék közel hozzám.

A pásztorok nem sokára visszatértek a zöld gallyakból font nyugágygyal, föltették rá a szép hullát, gubáikkal betakarták s nyájaikat elterelve, bevittek magukkal a hegyek közé, hol a pakulár gunyhója állt, kinek anyja jó asszony volt.

Reggelre értek csak oda; a jóasszony meglátta fiát messziről társaival s eléje ment, kérdezve, mit hoznak ott a ravatalon.

— Leányt hoztam anyám, szólt a fiu szomorú büszkeséggel. Mindig mondtad, hogy miért nem hozok már menyasszonyt a házhoz? most hoztam egyet, s ez az első és utolsó leány, a kit gunyhóm valaha befogad.

A vén asszony feltakará a lyánka arcát, megtapintá szivét és kezeit és nem szólt.

Az ifju aggodalmasan vizsgálta anyja arcvonásait, s hogy nem talált bennök vigasztalást, elsötéttedve monda.

— Anyám, ha ezt az egyet eltemetem, soha se mond nekem többet, hogy menyasszonyt hozzak a házhoz.

A jósasszony erre kiküldte mindenkit a gunyhóból, s bezárta annak ajtaját egyedül maradván a leánynyal.

De fia nem ment tovább, hanem ott leült a küszöbön s várt szótlánul késő estig. Juhait társai őrizték, tilinkója nem szólt a hegyek közt.

Alkonyatkor kinyitá a jósnő a gunyhó ajtaját s inte fiának, hogy lépjen be csendesen. Az remegve kelt föl helyéről s lábujhegyen lépett a hárságyhoz, mellyen a szép leány feküdt; még kezét is szívére nyomta, mintha attól félne, hogy annak dobogása zajt okozhat.

A nő egy pávatollat tartott a leány ajkaihoz s ime az elkezdte időközönként csendesen rezegni, mintha könnyü lehellet ingatná szálaait.

Az ifju zokogva bocsátkozék térdre s a szemeiben megtört köny hálaima volt az éghez.

— Most Józsa eredj, és láss dolgaid után; monda a jósnő fiának; a többit bizzad Istenre.

Az ifju gyöngéden oda hajolt a lány fölé, egy forró csókot nyomott kezére, vette pásztorbotját és furulyáját, s ment juhait fölkeresni. Soha sem hallott erdő mező olyan szép dalokat tőle, mint ekkor.

A leányka meg volt mentve. A tudós asszony ügyessége vissza hozta őt az életre, hanem akkor forrólázba esett, mellyben két hétig feküdt öntudatlanul: ez idő alatt semmit nem evett, mint a cziberelevet, s gyógyfüvek főzelékét, miket a jámbor asszony szájába töltött. Józsa minden éjjel ott aludt az ajtó küszöbén kívül, hogy álma fölött őrködjék s azokat ne háborítsa. E napok megtaníták őt imádkozni.

Egy napon végre így szólt a jósasszony fiához.

— Végy pénzt magadhoz s eredj be Csíkszeredába. Vásárolj fehér czipót, bort és szerecsendiót. A leány ma enni fog kívánni.

Józsa lélekzeni sem állt meg sehohol s még nem ment le a nap, midőn a városból visszatérve, messziről füstöltni látta kis kunyhója kéményét.

Anyja vacsorát főz menyasszonya számára! gondolá repeső szívvvel, s elővóná szűréből furulyáját és elkezdé fújni rajta legkedvesebb dalát: „repülj fecském ablakába“....

A leány ott feküdt a kunyhóban az egyszerű hárságyon, s a mint az alkony sugar és a méla dallam elkezdte terjedni a völgyben, mintha egymással járna mind a kettő, felveté lassudan nagy sötét szemeit. De még nem eszmélt semmire, ébredező lelkét a dalhang ringatá.... Lassankint kezdte magához

térni; körültekintett: egy gunyhóban találta magát, egy szegényes egyszerű hajlékban, minőkben a pakulárok szoktak lakni.... Pokrócczal fedett hársfa ágyon feküdt, s a mint kezét meg akará mozditani, hogy arczát megsimitva, megtudja, vajjon ébren van-e? érzé, hogy nincs ereje hozzá. Szólni akart, de szája ki volt száradva egészen, hő szomjuság égette keblét, csak nyögni birt. E neszre fölkel a tüzhely mellől, mellyen élénk láng lobogott, egy jó szelid-arczú öreg pórnök, ki ott vaját köpült, s egy fakupában friss forrás vizet tartott a lány ajkaihoz, és az olly mondhatatlanul jól esett neki.... A jó asszony megsimogató kezeivel a lányka homlokát, szemébe mosolygott, kezeit megtapogató és semeit megcsókolta, folyvást olly örvendő arczczal tekintve rá, mintha mondaná, hogy többé nem lesz semmi baja. A leány teste reszketett, erre a jó öreg asszony leakasztá a szegről tulipános subáját s a tüznél meglegitve, betakargató őt szépen.

E közben folyvást közelebb jött a furulyaszó, nyájak csendes bégetése s vig futkosó ebsaholás vegyült ollykor közé: a leány szive ugy dobogott, arca egészen piros lett.

Végre elhallgatott a tilinkó, az öreg asszony kiállt az ajtóba, néhány örvendő szót kiáltva az érkező elé s azzal befordulva, örömtől nevető arczczal monda a leánynak, hogy fi a jön, a derék, a szelid Józsa.

A leány fölveté nagy sötét semeit, miknek ábrándos világát az elmúlt betegség még inkább növelte, s ime egy szép fiatal juhászlegényt látott belépni az ajtón, egyszerű fehér szürben, zsinortalan dolmányban, hosszú fekete haja göndör csigákban omlott vállaira.

Az ifju odalépett a beteg leányhoz, letérdelt ágya mellé, nem tudott mit szólni, csak forró kezeit borítá még forróbb csókjaival, azután fehér czipót s hort egy nagy kulacsban vett ki szüre alól, a jó asszony fa tányérkába jó izü csirkelevest tálalt a tűz mellől; maga szötte csikos abroszon a leány elé tön ételt és italt s elkezdének neki könyörgeni, hogy egyék belőle..... Ugy sirt mind a kettő örömben, midőn látták, hogy az neki jól esik!....

....Ime az álom, mellyet Ilonka látott....

Pár hét alatt egészen magához tért a lyán. A jámbor asszony gondja alatt lassankint visszanyerte életerezét, szépségét. Pórruhát adtak reá, rásaszoknyát, prémes mentét, fejét beköték tarka virágos kendővel, és az mind olly jól illett neki. Senki sem mondta volna, hogy nem paraszt leány.

Egyszer kérdezé tőle a jó asszony csupán, hogy hova való, ki leánya volt, mi sorsa volt az előtt? A leány elmélázott e kérdésre, maga elé bámult és azt felelte, hogy mindezekről nem tud semmit....

Valóban nem tudta volna? A tulvilágon, mellyben már félnapot töltött, elvesztette-e emlékezetét? minden tudását a multból? apja házát, testvérét,

ismerőit, az úri kört, mellyben nevelkedett, mindezt a félhalál vagy tán a hagymáz kitörölte-e emlékezetéből?

Vagy tudta jól a multat, de sokkal jobban tetszett neki a jelen, mint hogy azzal összekösse? tán most is fülébe esengett testvérének keserü sirása, melly őt üzte, s a pásztorosp édes hangja, melly őt vonta az apai háztól?

Vagy tán még most is azt hívé, hogy csak álmának folytatását éli? s vak sorsára bizta magát?

Sem a nő, sem a fiú nem kérdezősködött többé multja felől.

Egy napon szalagos, üvegklárisos csecsebecséket hozott neki az ifjú, s gyöngéd czélzással kérde tőle, ha nem volna-e kedve egy napon elmenni vele a szomszéd falubeli paphoz?

A leány pirulva inte megegyezést. Másnap a jó öreg asszony feltüzködé szép hosszú hajába a szalagot, klárisokat, s mezei virágból koszorut font homlokára.

A leány lelkében tán visszarémlett ekkor, hogy valaha gyémántos nász-koszoru égeté homlokát e könnyü hüs virágfüzér helyett, s ugy mosolygott, ugy könnyezett. . . .

Az öreg asszony elkísérte őket a szomszéd faluig; gyalog mentek odáig, és az út rövid volt mégis.

Ut közben kérdésbe jött, hogy mi legyen a leány neve, ha a pap fogja kérdezni?

A leány nem akart hozzá szólni. Nevezzék, a minek akarják.

— Nekem a Szamos adta őt; monda az ifju pásztor; a Flóra név ugy hiszem elég szép. Nevezzük őt Szamosi Florának.

A leány örült e névnek s így felmentek a paphoz; bejelenték hogy életüket össze kívánják kötni. Két héti előhirdetmény után a pap össze köté őket örök széttörhetlen lánczával fogadásnak és szerelemnek.

És tán ugyan azon napon, talán ugyan egy órában, hogy a rákosi családi sirboltba a vén Petki Farkas egy idegen hullát temetett el nagy könnyhullatások között Ilonka leánya helyet, a megsiratott leány alig három órányi távolban apja kastélyától egy juhász legénnyel esküdött össze az oltár előtt. Soha sem tudta meg senki.

A leálynak bizonyosan elkelt felednie multját az idegrázkodás miatt különben alig hihető, hogy kesergő apját legalább akkor, midőn mind testvéreje, mind ő, nő volt már és anya, meg ne vigasztalta volna annak tudatásával, hogy él. Lélek buvárok előtt nem ismeretlenek azon esetek, hogy valaki erős lelki és testi catastroph után az előtte történt életet egészen elfelejtheti s annak emlékei csak úgy maradnak meg szívében, mint látnoki szellemnél a születés előtti élet viszhangjai.

* * *

Évek mulva egy napon az öreg Petki Csik Szeredába utazva, a mint hintájával egy lejtőn felfelé kapaszkodott a hegy oldalból fiatal paraszt menyecskét lát alájöni, feje kendővel bekötve, rövid ingújjakkal, kurta rázsaszoknyában, mezitláb. Fején magas kétfülű korsót vitt.

Az öreg elbámulva szemlélte ez asszony arcát, ki csendesen dudolva haladt el hintaja mellett.

— Ha Ilonka leányom szegény a sírban nem feküdnék, azt hinném, hogy ő az.

Még azután is utána nézett sokáig, s minthogy hintáját a lejtőn meg nem állíthatá, leszállatá a bakról egyik csatlósát s ki vőn két arany forintot.

— Nesze, fuss azon asszony után és add neki ezt a két forintot, mondd, hogy vegyen magának lábbelit, ne járjon mezitláb.

Az öreg nem türhette, hogy gyöngye lábait megvérezze a tarló egy nőnek, a ki az ő kedves leányához annyira hasonlít!....

Otthon elbeszélte ez esetet az öreg Petki Bárczay és Erzsi leánya előtt s nem sok időre ezen eset után csendesen meghalálozék.

De Bárczayné fejéből nem ment ki e történet. Gyakran napokig elkutatta a környék minden falvait, ha nem találta e rá azon asszonyra, a kit apja látott? A falubeli asszonyok közt szalagot, klarist osztott ki remélve, hogy egyszer az is oda fog jöni a kit keres; s hogy nem jött magától, még erősebben kezdte hinni hogy ő az.

Egy este, hogy haza felé térne kísérő csatlósaival, egy völgy mélyedésből valami ismeretes dal hangzott fel hozzá: a „repülj fecském!” dala volt az. Rögtön arra fordítá a kantár szarát s oda lovagolva, egy kis barna fiút látott maga előtt, ki juhait őrizve, kutyája mellett furulyálgatott.

Bárczayné leszállt hozzá s oda intve őt magához, levetette vele kalapját, hogy vonásait jobban lássa. Tán csalódás volt; de azok olly ismerősöknek látszottak előtte. Azokat a szemeket első tekintetre meglehetett ismerni. A fiu mintegy nyolcz éves lehetett.

— Kitől tanultad te azt a szép nótát? kérdé nyájasan tőle.

— Apámtól, anyámtól; felelé az búsan.

— Hol vannak szüleid? kérdé Bárczayné dobogó kebelével.

— Meghaltak, felelt a fiu és elkezdte sirni.

— És senkid sincsen?

— Az öreg anyám él.

— Vezess hozzá: monda Bárczayné, kézen fogva a gyermeket s az szemérmes félelemmel vezette őt a kis gunyhóig, hol egy hallgatag vén asszony ült, kinek beesett szemein meglátszott, hogy azok sok könnyet sirtak.

— Ki volt a gyermek anyja? kérdé esdő tekintettel Bárczayné a vén juhásznétól.

Az hiven elmondott mindent; kiket a titok érdekelt, halva voltak mind a ketten; elmondá, hogy egy éjszakán a Szamosból hült tetemet fogott ki gyermeke, azt föléleszté, nőül vette, sokáig éltek együtt boldogul, s jó volt hozzájuk az Isten mert együtt haltak meg mind a ketten. A férj lábba esett, a nő ápolta és ráragadt, így meghaltak egyszerre szépen, ott feküsznek egy sir alatt a virágos kert közepén rozmarin bokrok aljában. Csak e gyermek maradt utánuk.

Bárczayné könnye a gyermek fejére hullott, a kít keblére szoritott. Az agg nő is jajveszékelt, de nála elfogyott már a könny.

Innen elvezetteté magát a sirhoz, melly alatt testvére nyugszik, s hogy rá gondolt, miszerint az még évekig élt azután, mikor ő halála miatt gyászt viselt, s egyszer sem találkozhatott vele az életben, alig bírta magát fenn tartani.

Leszakított egy szálat a rozmarinból, mellyet testvérének hamva táplált s azt keblébe rejtve, megkérte az öreg asszony, hogy jöjjön kis fiával együtt kastélyába, hol sorsukról gondoskodni fog.

Az aggnő már nem akart megválni a kunyhótól, hol élte reményeit látta felvirulni, és a sirtól, melly azokat eltemette, hanem kis unokáját átadta a delnő könyörgésére, rábízva, hogy szeresse azt, mert az a h o z v a n s z o k v a

Bárczayné haza vitte a gyermeket, elmondá férjének az eseményt. Neki is volt kis gyermeke, egy évvel fiatalabb amannál. Együtt nevelték fel vele, s hozzá szoktaták, hogy azt „bátyjának“ nevezze.

Midőn megnőtt a fiu, elnevezték Székely Istvánnak s jószágot adtak kezére, mellyben később családja is megmaradott.

Nyiltan világ elé nem hozhaták a rokonságot, az eltűnt testvér neve iránti kötelelességből. Annak el kellett temetve lenni az ősi sirtól alatt, meghalva menyegzője napján. De az aranyos sirkő előtt, mellyre neve volt felírva, nem sirt többé senki, e helyett minden évben egy napon elvándorolt az egész család egy távol eső völgybe, ott egy kis domb előtt töltöttek néhány órát s az napon nem volt vigalomnak helye a háznál. A titok még így is elszívárgott s az emberek gyalázatnak tarták az Ilonka esetét, mert így szokás itélni a világban.

Hanem az ifjabb Bárczay még meglelt ember korában is mindig „édes bátyjának“ nevezé Székely Istvánt s jószágában részesíté.... és a dolgot sokan tudták....

LEVÉL ANYÁMHOZ.

PEST, 1853. JAN. 1.

ERVINTŐL.

Egy évvel gazdagabb lett a tapasztalás;
 És ismét a jövő felé néz a lélek,
 Hol délibábjával játszik a reménység.
 Oh mi sok változott meg ez idő alatt!
 Egyedül az ember maradt hú magához,
 Egyedül ő rajta nem fogott az idő,
 S még mindig egyiránt érez, gondolkozik.
 Az ő szive most is kamatokat számít,
 Bölcseségnek tartja a szivtelenséget,
 És magát eladja, ha van ki megvegye.
 Kettő nem változott, az ember és szivem,
 Szivem, melly delejes vonzalommal feléd,
 Feléd dobog mindig, édes lelkem anyám.

Oh mi sokszor fog el engemet a bánat,
 Mi sokszor peregnek csendesen könyeim,
 Ha rád emlékezem és ha elgondolom,
 Hogy elmerülve ülsz és nyugszik kezekben
 A munka s nyitott könyv, és hogy reám gondolsz,
 Hogy gondbaboruló szived el elszorúl,
 Midőn gyermekednél mulat gondolatod,
 S szemedbe lopózik a köny; ajkaidon,
 Mint a futó felhő, vonul fel a mosoly.
 Mosolyogj, mosolyogj, hisz eleget sirtál,
 Ne hadd elröpülni kiesb képeidet,
 Miket életre hiv lelkedben a remény.
 Oh álmodd a jövőt szebbnek a jelennél,
 Ne gondolj a multra; a mult egy temető,
 És e temetőben sírokra akadnál.

Oh mi sokszor fog el engemet a bánat,
 Ha rád emlékezem édes, édes anyám;
 Ha a gyermekévek boldog napjaira
 Száll vissza epedve nyughatatlan lelkem.
 Mi boldogok valánk! Atyám, testvéreim
 Még éltek, még egész volt a családi kép,
 Mellyet széttépett a sors szilaj kezekkel;

Egyik sir után, a másik dombúlt fel,
 És a nagy családból egyedül maradtunk;
 S én is elszakadva élek távol tőled.
 Mint a sajka, melyet elszakaszt a szélvész
 S bizonytalan útra ragadja a hullám,
 Akként szakadtam el az apai háztól,
 Egyedül maradtál, most csendes a hajlék,
 Melly egykor az öröm boldog tanyája volt,
 S mint a zárt templomban, minden olyan néma.
 E templombau magad, vagy, jó anyám, a hit,
 A melly el nem hagyott nagy fájdalmad között,
 Nagy fájdalmad között, szent fájdalmad között,
 Mi a szeretetnek válhatlan testvére,
 Miként testvére a napvilágnak az éj.
 E szeretet kísér engem útaimon,
 Mint a part a folyam futását kíséri,
 És ha omló kövek útját elakasztják
 Ha a zuhatagról omlik le hulláma:
 A part összeszorúl és közelebb vonúl
 A küzdő folyamhoz. Te is, édes anyám,
 Illy gonddal kíséred küzdő gyermekedet,
 A ki elszakadva él itt távol tőled,
 S csak gondolatával mulathat tenálad.

Máskép volt ez egykor. Oh ha rá gondolok,
 Ha felvonul lelkem előtt a mult idő,
 A fájdalom kél fel szivemben sötétben,
 Mint az esti égen emelkedő felleg.
 Az asztal fejénél ült jó öreganyánk,
 S mint az árnyékában alvó kisededekre,
 Kiterjeszti ágát az öreg diófa,
 Akként terjeszté ki áldásthintő kezét.
 Jobbján édes atyám; meleg tekintete
 Rajtam nyugodott meg, s ábrándos szemében
 Édes sejtelemkint ezer remény támadt.
 És te édes anyám szemközt ültél vele;
 Mennyi szeretettel csüngtél tekintetén,
 S magadhoz ölelted kiseded testvéremet,
 Ki, mint a szelidség, mosolygott fel reád.
 És hányszor törte meg vendég a kenyeret,
 Mellyet a szivesség tett fel az asztalra,
 Hányszor népesült meg rokonoktól a ház?
 Hányszor volt a háznak ünnepe, jó napja?
 Most csendes a hajlék, elhalt a zszibongás,
 Elhagyott az öröm, örökös vendéged
 A sohaj s a bánat, melylyel felkeresed

A drága sírokat és távol fiadat.
 Az udvaron többé nem seper a galamb,
 Elszoktak a háztól, nincs a ki etesse;
 S a két eperfa is, mellyet még mint gyermek
 Oltottam a kertbe, száradásnak indúl;
 Tán könyeid hullnak tövére jó anyám?
 Csak a fecskelészkek az eszterha alatt,
 Csak ezek maradtak bántatlanul maig,
 Mert e madarakat azért is szereted,
 Villámröpülésök minthogy nekem tetszett.
 Csendes, olyan csendes most minden körülted,
 Mint a kertben, honnan elröpült a madár,
 Nem csattog fel többé dalával az öröm.
 Csendes, minden csendes, mint télen a liget,
 Midőn hó takarja az alvó vidéket,
 Csendes, mint az erdő, ha elvonúlt a vész,
 És lány permeteg hull a fa levelére.
 Mint a kert, a mellyben elhervadt a virág,
 Olly pusztán áll a ház, hol egyedül lakol,
 És emlékeidből szövöd szép képeit
 A családi élet boldog napjainak,
 Mellyre fájó szívvel tekint vissza fiad.—
 Oh de azért még is visszavágyom hozzád,
 Visszavágyom csendes magány hajlékodbá,
 Hogy nyugalomra hajtsam fáradt fejem.

Oh, mi sokszor fog el engemet a bánat,
 Ha reád gondolok édes lelkem anyám;
 Ha úgy elgondolom magamban naponta,
 Miként elmerülve ülsz az ablak mellett,
 S minden kis madárban, melly az ablakra száll
 Felismered tüstént vándorló lelkemet,
 És ha megrezen az ablak, azt gondolod,
 Be fog köszönteni nálad is a jó hír.
 Mit hoz neked a hír? Jót ne várj óh anyám!
 Oh te nem ismered az életet, mint én;
 Szivtelen a világ, önző minden ember,
 Ki az ember becsét foritonkint méri
 És bekötéseért veszi meg a könyvet.
 Légy nyugodt, ha tudod, miként becsülettel,
 Mindig becsülettel küzdök a világgal,
 E dicső világgal! ha ha! dicső világ!
 Dicső, dicső ember! az isten képmása,
 Ki a hiúságnak emelsz enkebledben
 Oltárt, hogy feláldozd legjobb érzelmidet,
 És egy rövid évnek sivár örömeért,

Csak hogy egyikét ember tündökölni lásson,
 Lefojtod a szívnek szentebb indulatját,
 S eltaszítod tőled a csendes örömet,
 A csendes örömet, mi az élet kincse,
 Mi csak ott fogamzik, hol nem dül a méreg,
 A hideg számítás emésztő bürökje;
 Hol a nő anygalkint lép be a családba,
 Nem hogy tündököljön, de hogy boldogitson,
 Hol a nő, mint az est — s a hajnali csillag,
 Mindig vigaszképen tűnik fel az égen,
 A férj' hajnalodó s esteledő egén.

Látd anyám az élet és az ember ilyen;

Oh a tapasztalás keserü egy dolog,
 Hitét adja azért az ember cserébe,
 Főkép a kit érző szívvel vert meg az ég.
 Mert a szív nem forgó pénz lett most közöttünk,
 Senki be nem váltja. De minek is a szív,
 Ott hol szivtelenül elárul az önzés?
 Azonban légy nyugodt; oh a küzdésnek is
 Meg van saját kéje; szárítsd fel a könnyüt,
 Melly, mint a virágnak kelyhébe a harmat
 Reggel este leszáll, minden reggel este
 Felfakad szemedben, mert halottaidra
 S távol gyermekedre gondolsz édes anyám!
 Sűrű bánatodban, ritka örömedben
 Reám gondolsz mindig; és valamint az ág,
 Ha elszakad tőle a gyümölcs, meghajlik,
 És sokáig hajlong, úgy rezeg szivedben,
 Megszokott vendéged, a csendes fájdalom,
 Hogy én leszakadtam anyai kebledről.
 Reám gondolsz és mint a hegynek ormait
 Megaranyozza a kelő s bucsuzó nap:
 Ugy világítod meg, örömben és búban
 Az én napjaimat a te szerelmeddel.

Isten veled anyám. Boldogabb esztendő!

Kíván fiad neked. Légy nyugodt és remélj!

LAVOTTA ÉLETE ÉS KALANDJAI.

BERNÁT GÁSPÁRTÓL.

Lavotta szelleméhez s emléke dícsőítéséhez vélem tartozandónak, pár nagyszerű zenekölteménye jellemzését közleni. E zenei okiratot a szerző saját kézírata után van szerencsém ismertetni, hiven s eredetileg, hazai nyelvünk akkori egyenruhájában, s a szerző szeszélyes irmodora után.

Bocsánatot kérek a tisztelt olvasótól, a következő nem éppen mulatságos sorokért.

Hiven s részletesen szándékom közleni a boldogult művész életrajzát.

Nemzeti emlékek érdekében és szereteteinkért röviden unatkozatni: megbocsátandó hibának tartom.

LAVOTTA JÁNOS EREDETI ZENEMŰVEINEK JELLEMZÉSE, SAJÁT KÉZIRATA UTÁN. A 120 DARABRA MENŐ ZENEKÖLTEMÉNYEK KÖZÖTT A 66. SZÁM ALATTIT SZERZÉ AZ ILLETŐ MŰVÉSZ AZ 1797. FRANCZIA HÁBORU ALKALMÁVAL FÖLKELT MAGYAR NEMESSÉG (INSURECTIO) ÜDVÖZLETÉRE.

I. Insurgens nota.

Eredeti cím:

„*Nobilium Hungariae Insurgentium „Nota Insurrectionalis“ Hungarica. Anni 1797. op. sub Nro 66. in memoriam perpetuam composita et reducta in Nro 18. per D. Joannem Lavota de J. F. et ad clavicordium deducta.*“

1. Az insurgens bucsuzik fiatal feleségétől. Őszszegyűlnek az Insurgensek. Bucsuznak saját feleségeiktől és gyermekeiktől. Egyik felsohajt: „Jó isten mire jutánk“! Elindulnak a csatapiacz felé.

2. Egy insurgens megáll; eszébe jut önnön háznépe, és sir. Pajtása vigasztalja.

3. Actio 1. Az insurrectionalis seregsapat rendbe áll. Homloktért foglal a commandirozó. Ezen szavakkal bátorítja a vitézeket „édes dolog a hazáért meghalni“ (Dulce est pro patria mori) Pihenés és biztatás.

4. Kezdődik az ütközet. Pengenek, csörögnek, esattognak a kardok. Egy vitéz elesik a harcmezőn; viszik ispotályba. A commandirozó előre hátra lármával vezeti s kormányozza a népet. Az ágyuk bömbölése növekedik. A füstfölleg földtől egekig kavarog. A por sűrűsége iszonyu romlást jelent; szóval: elő áll a rettenetes zürzavar. Az ellen egymást kergeti, mészárolja.

5. Actio 2. Az insurgensek győzedelmeskednek. Muzsikák zengedezése és trombiták harsogása között visszaindulnak a harcmezőről.

6. Utjokban megállapodván, nagyszerű katonai lakomát adnak.

7. A vendégeskedés folyamában lengyel, oláh, német s több nemzetbeli alakosok, histriók s mas eféle mulattatók saját nemzetök géniusához képest tánczokkal s bűvészi mutatványokkal gyönyörködtetik a vigadó magyar leventéket. A régiek

szokása szerint (a mi Mátyás király idejében is divatban volt) troubadurok, éneklők, zenészek, verselők állanak az asztal körül, és a vitéz magyarok dicsőretét zengedezik,

8. A hadi történet emlékezetét, a magok s utódaik dicsőségére, szájról szájra adják. A jó szívű magyar feláll az asztalnál, s a király és nemzet egésségeért egy jó pohár bort ürit.

9. Ismét egyet iszik: Éljen a barátság!

10. A szegény szerencsét várja. Összegyűlnek a vargák, szabók, kovácsok, puskaművesek, gombkötők, ácsok, takácsok, kard- és aranyművesek, és szívrehatólag panaszkodnak: hogy a háború végeztével ők már szegények miként éljenek?

11. A mesteremberek egyékerekednek az insurgents közvitézekkel, s a korcsmába menvén, egymást kölcsönösen vigasztalják.

12. A vendégség vége felé, neki tüzesedve borosodva felsohajtának az insurgents: Idők milyen a ti folyástok! A barát barátjától; hitvestárs hitvestársától mily könnyen választathatik el örökre; s azon vetekednek: vajjon nagyobb boldogság s kötelesség e a hazáért élni, vagy meghalni? Szóval: publicistákká válnak.

13. A virtus jutalmat vár. Ezen principiumot hol egy, hol más uton fogadják.

14. Az asztalnál ülők felállanak, tárogatóval összehívják az itten vigadó összes insurgents katonaságot, és fület siketítő lármával kiáltják: éljen a király! Ezután a sátorból készült templomba mennek te deum laudamusra, téged isten dicsérünkre, s utjokban felkiáltanak a haza egésségére, uymint: éljen a haza!

15. Ősi hajlékához visszatér a vitéz; nyílt karok fogadják; feleségét, repeső gyermekeit örömkönyvek közt ölelgeti; éves atyját, édes anyját, testvéreit és rokonait összevissza öleli csókolja.

16. Az egész háznép lelkéből örvend, és rebegő ajkaik alig bírnak örömiükhöz méltó szavakat találni.

17. A vitézség, szép és jó erkölcsű leányok által csókra méltatik, s e nemes jutalom buzdítást és vigaszt szerez.

18. Az insurgents képében és személyében nagy szózat verdesi az eget: Éljenek a haza védei! éljenek a haza honn maradt jóltevői! s a végscenát „éljen éljen!“ kiáltás rekeszti be, legérzékenyebb zenei kifejezéssel.

II. A vadászat.

Zenei drama-ideál. Összes műveinek 119. száma alatt szerző Papszász József urnál
1815-dik évben Lavotta János.

Eredeti czim:

„A vadászat. Fantázia. Nro 3. Opus sub Nro 119. a. 1815. Igar a Claricembalo.
Del. sign. P. Lavotta.

Tartalom:

1. Phantázia, vagy is elmefuttatás.
2. Bevezetés, melyben sokféle tervek, föltételek hozattatnak elő, hogy az egybegyült társaságot miképen lehetne leginkább mulattatni.
3. Recitatio: mellyben a házi aszony projektál vadászatot vendéginek; előterjesztvén, mily gyönyörű erdőség van közel a faluhoz, s annak bokrai és völgyeiben

mily szépségű szarvasok, őzek nyulak s. a. t. tanyáznak. Azonban hogy a vadászat minél rendesebben és vigabban menjen, a szíves házi asszony szakácsot, s mindenféle élelmi szereket ígér; sőt a maga és háznépe kikocsikázása felől is biztosítja vendégeit

4. A fiatalabb férfivendégek főképp örömeiket fejezik ki ez életre való aránlatnál. Fegyvereiket nyakrafőre tisztogatják, készítgetik. Vadász tarisznyákat aggatnak nyakukba.

5. Ifjabb vadászok gyalog, éltebbek pedig kocsin mennek a falun keresztül. E robajra a szelindekek és komondorok leugrálnak a szérius kertek garádjairól, és dörmögő hangu ugatással elől hátul csipkedik kapkodják az össze lánczolt kopókat; és a lármás morgás dühösségig való állapotban adja elő a falu kutyáit. Innen onnan előugrálnak a mérges kis kutyák is, és nyifegnek nyafognak s visitoznak a vadász urakra és ebeikre.

6. A vadászok közelgetnek az erdőhöz. Kopóik öveikről felszabadittatván, messziről viszhangzó gyenge vinnyogással hajtják a nyomba vett vadat. Ide s tova szaglál és szaladgál a koppósereg.

7. A felvert nyul messze haladván a rengeteg erdőbe, az utána iramodott kopók hangjai aligalig hallatszanak. A vadásztársaság nagy része busul, puskáját földre eresztí, hogy a kopók már eltévesztették a vadat s talán magok is végkép oda maradnak. De fordul a koczka, s a kopóhangok feléjük mindinkább inkább erősödve közelednek. A fáradt nyul előttük terem. A vadászok felkapkodják fegyvereiket, és egymás után rálőnek. Leejtetvén a nyul lábáról, vita támad a vadászok között, úgy mint: „én lőttem reá legelőször! de biz én! én a veséjét értem!“ mondja a harmadik! .. én pedig kiált neki tüzesedve a negyedik vadász, a farka tövénél eresztém bele a srétet!“ .. A lármás czivódás a kietlen erdőt viszhangzó morajba hozza.

8. A kibékült vadászok örvendenek a meglőtt nyulnak és kürtök rivalgása közt bizonyítják a köz örömet.

9. A lihegő vadászebek által környezett nyulnak nevetések rikoltások és enyelgések között vivátoznak: „meg van a nyul! meg van a nyul.“ Egy terebélyes bikk tövénél felséges vadászcsemegéket esznek isznak. Egy egy felköszöntést kürt rivalgás kísér, s a hős vadászsereg haza felé takarodik. (Vége köv.)

NEMZETI SZINHÁZI ÜGYEK.

Gróf FESTETITS LEÓTÓL.

II.

Nem titok előttünk azon édes csalódás, melly némelly embert azon boldog hitben ringat, miszerint egy színházi lap nem egyébért van a világon, mint hogy mindent, a mi a színházhoz tartozik, feldicsérjen, minden által a mi ott történik, elragadtatva legyen, s kivált ha a lapban maga az igazgató megszólal, annak beszéde ne lehessen egyéb, mint magasztaló panegyrikon saját tetteire.

Megvalljuk, miszerint még nem jöttünk olly közel ismeretségbe a journalistica

muzsájával, miszerint olly hősi elszántsággal és nemes resignatioval birjuk ön magunkat dicsérni, minőt másokban régóta tanultunk bámulni és tisztelni.

Ellenkezőleg a mi nézetünk szerint a kezeinkre bizott intézet érdekében általában lehet legerősebben működnünk, ha elébb ráakadunk azon hibákra miken segitnünk kell, mielőtt azok magukat eredményeikben láthatókká tennék, s elmondjuk őszintén: mink van? mink nincs? és minek kellene lenni? Hiányok bevallásával kezdjük s reményljük azok megorvoslásával véghezvinni; s úgy hisszük: jobb lesz így, mint megfordítva.

A színház hallgató gépezetét illető tárgyról már szólottunk, most térjünk azokra, melyek beszélnék.

Mint a régi metaphysicusok szerették azt állítani, hogy a test és a lélek között van valami közvetítő fluidum, melly anyag is, szellem is, s a kettő közti összeköttetést fenntartja, épen úgy van valami a színház szellemi és anyagi alkatrészeit összekötő létrész, melly igazgatás, rendezőség és irodai ügyekben nyilatkozik.

Kezdjük hátul:

Az iroda eredetileg asztalos műhely volt; a miből az a tanuság ered, hogy a míg asztalos műhelye volt a színháznak, addig nem volt irodája; az előbbi számára mint már említők, most messze a színházról van helyiség bérelve. Belső alakja e műhelyből alakult irodának nagyon kevésbé látszott megzafolni hajdani sorsát, ha csak a butorzat és felszerelés rozzant állapota nem hozta volna kétségbe, hogy ott valaha asztalosok működtek.

Könyv és hangműtár után kérdezősködve, felnyilt előttünk valami falba vágott fülke, mellynek a fal felőli bedeszkázása fölöslegesnek találtatott, ez volt a könyvtár; valami rács mögött volt egy nyitott állvány, ezt hitták hangműtárnak. Lelettárak azonban nem hiányoztak mindkettőről, úgy szinte pontosan vezetett jegyző könyvek mind arról, hogy az egyes művek, mind, hogy a szerepek kinek kezére bocsátattak.

Vizsgálatainkat most a színházi organismus indító erejére fordítván aként értesültünk; miszerint Simoncsics János igazgató úr, a gazdasági igazgatást, főfelügyeletet kizárólag maga kezelvén, a mint egy részről a tagokkali szerződés kötést, s a meghívandó vendégművészek iránti véghatározást magának fentartotta; úgy viszont a közvetlen műigazgatást bizonyos pontok mellett Fánecs Lajos úrra bízta; ő készíté a játékrendet, osztotta a szerepeket, kezelte a törvényeket egy ideig, azontúl ismét tartattak úgy nevezett igazgatósági ülések, mellyekben a játékrend és szereposztás felett szabad volt a meghívottaknak véleményt adni, a nélkül, hogy azok szavazati értékkel bírnának.

Értesültünk továbbá, miszerint van az intézetnél egy titkár, egy gazda, egy főruhátárnok, főszabó és segédei, drámai és opera szolgál, 4 házi állnok (statista); Hallottuk hírét egy dráma bíráló választmányának is; s találtunk egy 4 tagból álló rendezőségét, két inspicienst és requisitáriust, kiket nevezünk magyarul, ha tetszik, szemlélnökök és szükségvénynököknek, a mi igen jól fog hangzani.

A dráma bíráló választmány merő színészekből volt alakítva, kik a benyújtott művek leendő szinpadi hatása fölött hoztak ítéletet, az opera bíráló választmány pedig a zenekarnak kitünőbb tagjaiból s nem a színházhoz tartozó műértökből állott, kik a bírálatra átadott művek becséről ítélve, az előadásba nem bocsátkoztak.

A rendezők dolga volt a szükséges próbákat egy erre rendelt jegyző könyvbe feljegyezni, s itt jött elő a legelső küzdelme az anyagnak a szellemmel.

Háromféle levén az előadások neme, mennyire potenczirozta e számot még a próbák különfélesége? Kell olvasó-, emlék-, magányszerep-, gyakorló-, magányénekes-, kar-, zenekar-, butor- és disztimény- próba! Ezekon kívül betanuló, oktató zenemű javító próbák külön a férfi- külön a női kar számára; végre szinpadi- gyakorló és szinpadi- főpróbák, s miután sokszor megtörténik, hogy ezen próbák mennyi fajai és nemei egy délelőtt mind előfordulnak; a háromféle rendezőnek minden diplomatiái ügyességét fel kelle használni, hogy az ő szakmáját érdeklők jussanak kellő helyhez és időhöz s gyakran egyik sem juthatott hozzá, e miatt a darab elmaradt, vagy rosszul ment, szomorú hátramaradással a közönség élvezetére és szintolly szomorúval a színház pénztárára nézve.

Az úgynevezett gazda dolga volt a színház gazdasági érdekeire ügyelni s azokról számot adni, mely körbe tartozik a ruhatár, könyvtár, hangművek, felszerelések és disztimények tárai. Az ő baja volt a kelmék vásárlása, minden napi renden levő alkudozás, a színházépület körüli felügyelés, annak jó karban tartása s több efféle. Mi ugyan e velünk megismertetett gazdasági rendszert nem tartjuk egészen rossznak, csupán azt nem találjuk egészen helyesnek, hogy mind e felügyelés, kezelés és számolás egyetlen emberre volt bízva, mert bár mennyire megtudunk is nyugodni valakinek becsületességében, de azt alig hihetjük, hogy e sokféle ágazó és minden oldalról megfeszített tevékenységet igénylő foglalkozásnak egy ember képes legyen megfelelni; nem is említve a mindenfelé kiterjedő szemmeltartás, csempészkedések és visszaélések meggátolásának képességét.

A requisitáriusnak tisztjében állott a naponkinti előadásokra szükségelt ezerféle kelléket, tányért, abroszt, poharat, virágot, kést villát, zongorákat s. t. eff. kölcsönbe előteremtteni. A requisitárius díja volt ezért havonkint húsz forint, a kölcsön bére 5—10 naponkint, esztendő végén, ha összeszámítánk, megvehettük volna rajta mind a kölcsönözött tárgyakat.

Miket itt elmondánk, koránsem gáncsolódási viszketeg, mikkel a bennünket megelőzött művezetők intézkedéseit kissebbíteni akarnók, nem is az intézet tekintélyének megdöbbsentő megrázása: jól tudjuk, hogy a mi javításaink sem fognak százados igényeket kielégíteni s utódaink épen annyi javítani valót találандnak a mi intézkedéseinken, mint mi találunk elődeinkén, s mind ezek nem olly nagy sebek, mikén által az intézet életvére elfolyjon, s mi ezek által nem halálos beteg számára irunk receptet, hanem dieteticát életerős intézet számára, mellyhez tartva magát, egészségé tartósabb legyen.

Már most „paulo majora canamus.“

Térjünk át a szini személyzetre.

Találtunk drámai, operai, népszinműi és ballet személyesítőit.

Örvendő tapasztalánk, miszerint a drámai személyzet legtöbb oldalról megfelelő hatáskörének, felesleges volna a dráma tiszteletre méltó képviselőit névszerint mind elsorolni, csupán annyit kell mondanunk, miszerint a legjobb művészi erők között Jókainé, Latkóczyné, Komlóssy Ida, Bulyovszkyné, Szentpétery, Fánecsy, László, Szigeti, Udvarhelyi, Szigligeti s több mások képsé teszik az intézetet bármely művészi előadásra; megdöbbsentünk azonban azon kérdésünkre, hogy hát Lendvay hol van? im e választ nyerve, hogy vele épen nem szerződött az igazgatóság, hogy Lendvay nem tagja a nemzeti színháznak, noha Pesten lakik s elégszer találkoztunk vele a színházban is — a néző helyen.

És még is ennyi kitünő drámai erő mellett, hogy nem fejthette ki a dráma azt a kitünőséget, melly őt e színpadon minden hízelgés nélkül megilleti? okát adjuk röviden. —

Ez származott igen sok szerepnek szembeötlőleg visszás és ferde kiosztásából, mellynek makacs következetességgel keresztül vitt rendszere már a működő személyzetben is visszás érzelmeket és ingert idéz elő, az első próbán elveszti kedvét a nem tehetségeihez illő szereptől, az előadáson elveszti annak jellem vonalait, úgy hogy hibás kiosztás rossz felfogás mellett épen ott bukhatik meg a mű, a hol fénypontjának kellene lenni. Láttunk illy izetlenséggel kezdett próbákat s csak drámai személyzetünk ritka kitünőségének köszönhetni, hogy a szerepek ferde kiosztása mellett a jellemelek nem alakultak torzképekké.

Mi e hiányt hajlandók vagyunk inkább elfogultságnak, s az egyéni tehetségekről való balfelfogásnak tulajdonítani, mint a más színpadokon különben divatozó veszedelmes pártoskodásnak, mellynek helye e színháznál, a míg ennek kormányzatára befolyásunk tart, s o h a s e m f o g l e n n i !

Nem mondhatunk hasonlót azon állapotról, mellyben ide érkeztünk az operát találtuk. Magány énekeseink nagy része igen elevenen juttatá eszünkbe a népfelkelést, úgy hogy többeket a szerződött tagok közül kénytelenek voltunk okkal móddal rávenni, hogy ne lépjenek fel, intézetünket megalázó kudarczról féltve.

Az ének karok ellenben igen jól voltak betanulva, csupán a szükséges mennyiséget nélkülöztük bennök.

A zenekar mind gondol válogatott művészekből volt szerkezve, kit közt több zene szerző és concertvirtuoz. E kitünőséget nagy részben Erkel s a két Dopplernek lehet köszönni, kik azonban nem birtak elég szerencsével az igazgatóságot arról meggyőzhetni, hogy öszhang tekintetéből számos mellözhetlen egyének megürült helyei betöltendők volnának.

A népszínművekből csak egy hiányzott; azoknak éltető lelke, egy jó népszínmű énekesnö. Ezt már akkor is éreztük, mikor még közönség voltunk.

A ballet végre igen jó húsban látszott lenni, mert kivéve az első tánczosnöket és az ifju Kobler, s egy pár magánytánczost, a többinek az illedelmesen túlhaladott terjedelme igazolni látszott a közönségnek azon élczes észrevételét, hogy a tánczosnöket itt a szerint szerződöttnék, ki hány fontot nyom?

Ezzel bevégeztük szemlélődéseinket. Jövöben szólani fogunk azon változtatások és rendezésekről, miket eddigelé tettünk — és majdan végre azokról, miket tenni a jövöben üdvösnek és hasznosnak gondolunk: ez levén igazgatásunk kettős jelszava; „nem áldozni fel a szépért a hasznost és a hasznosért a szépet.“

Sphinx rejtélye, — az idő meg fogja fejteni.

MÜBIRÁLATI ROVAT.

Januar 7-kén először adatott nemzeti színpadunkon a „Koldusnö.“ Dráma 5 felvon. Irták Anicet Bourgeois és Masson. Fordította Csepreghy.

A „Koldusnö“ egy eltévelyedett asszonynak és családjának történetét állítja

elénk, azon romantikus iskola alapján, melynek nagymestere Hugó Victor, és melyet a francia romanticismus apróbb szinköltői nagyobb és kisebb szerencsével maiglan is követnek.

A francia színműírók különös rokonszenvvel viseltetnek az eltévelyedett nők iránt. Marion de Lorme-nak és Manon Lescaut-nak annyi utánnyomatai születtek már, hogy e modern Magdolnák társaságában bátran elmondhatja mindegyik: ki magát jobbnak tartja, dobjon reám követ... és biztosan érezheti magát minde-
nik, hogy nem fog megköveztetni.

A renaissance és a classicitás nyomdokain haladó Ponsard erényes római Lucretiájával jó időre talán utolsó aratott babérokat. Lucretiát a párizsi romantikus színműírók a mythos korába száműzték, és most a rendíthetetlen női hűség babérjaiban az operabálok hősnőit, a kaméliás és nem kaméliás grisetek táborát osztoztatják. Hugó Victor Lucretiája már Borgia Lucretiának kereszteltetett és az ő Brutusa bátran élhetett volna a válóperek remediumával.

Az az udvariatlan wittenbergi deák, Hamlet, azt mondja: „Gyöngesség asszony a neved,” a párizsi színműírók e gyöngességnek egy még gyöngébb oldalát kutatták fel, s most divatos buzgósággal e gyöngegyöngéségre alapítják leg-
hatásosb színműveiket. És szerencséje erőteljes modoruknak, hogy a tenger-köny, melyet előidéznek, építvényeik oldalát ki nem mossza...

De most veszem észre, hogy — ezúttal akaratom ellenére — magam is benne vagyok már a francia drámák ellen indult kritikai csatárláncban, holott e műbírálati bivouacban a megszeliült Anicet-Bourgeois és Masson uraknak némi lekötelező dolgokat akartam mondani. Szelidnek nevezem őket, miután ezúttal szokásuk ellenére kevésbé vadregényesek. De meg azért is több figyelmet érdemelnek, sem hogy az ember vaktábla lepufogassa őket, mivel a bevezetésben elmondott vád alól egy méltányos kritikai jury által, ha bár csak bizonyítékok hiányában is, de minden esetre fölmentetnének.

A koldusnő egy vétkes asszony az igaz, de e vétkesége nem oly nemű, mint a millyenért az ifjú Dumas Gauthier Margitba beleszeretett, s ki neki mint kaméliás regény és színmű körülbelül annyit jövedelmezett, mint a mennyit az élő példány, hervadásáig elköltött.

Hja, a kaméliák igen kapósak... illatuk nincs, ugyan, de minek is, a blazírt orroknak elég, ha drágán fizethetnek valamit.

Bergen Margit (a koldusnő) annyiban mindenestre különbözik névrokonától Gauthier Margittól, hogy habár az ő chemisette-jén is van egy jókora nyílás hagyva, de még sem hord folt-szépség gyanánt egy olly kaméliát kebelén, melyről az egész világ mondhatja, hogy lopva és nem lopva gyönyörködött benne. A jelen színmű szerzői Berger Margit bűnös eltévelyedését mint sötét foltot mutatták fel, Dumas Gauthier Margitnál ellenben minden új foltra egy egy friss kaméliát tűzött. Ezzel csak azt akarom mondani, hogy a szigorú moralisták a „Koldusnő“-t nem vonhatják azon vád alá, melylyel legközelebb egy német aesthetikus az Allg. Zeitungban Dumas kaméliás hölgyét s vele az egész ujjabb francia drámairodalmat sújtotta, hogy a vétket csáberővel ruházzák föl és érzékileg szépíteni törekcsenek.

A francia drámaíróra minden élez nélkül el lehet mondani, hogy ő több figyelmet fordít azon emberekre, a kik a földszinten, mint azokra, a kik a színpadon vannak; e részben Aristoteles egy szabályát szentírásként követik, mely azt

tartja, hogy a színműnek részvétet kell költeni, és valóban a francia színműíró kiválólag szeret a közönség könnyeiben csillogni. A német és francia drámát talá-
lón lehetne úgy megkülönböztetni egymástól, hogy amabban a szereplők, ebben a nézők sírnak többet.

A „Koldusnő“ szinte nagy mértékben eléri e hatást; már a második felvonás-
ban minden csipkekendő elhagyta táskáját; később a csipke nélküliek is elővonattak,
mi kétségen kívül már nem a csipkék hiúságát, hanem a dráma diadalát igazolta.

Egy lap azt írta e „Koldusnőről,“ hogy olyan francia dráma, millyet Páris-
ban minden nap szoktak látni. Ez ítélet körülbelől csak mint szójáték igaz, mert a
Koldusnőt a Gaité színház csak azért adhatá majdnem minden nap, mivel a pá-
risiak nem mindennapi darabnak tartották. És valóban azon szerény bokkal
mi is tartozunk Bourgois és Masson uraknak, hogy e darabnak, mindamellett hogy
nagy rokonságban áll a francia drámákkal, sok előnye van a megszokott intrik da-
rabok felett.

Bergen Pál gyáros (inkább kézműves) hitvesét Margitot, egészségi tekintetből a
spaii fürdőbe küldi. Margit addig míg a jó férj otthon a drága fürdői élet fedezésére
szorgalmasan kovácsol; egy gazdag ifjuval, Rendorf Gyulával szerelmi viszonyt köt,
s új szerelme által elvakítva, elhatározza, hogy férjét elhagyván, őt követni fogja.

A gyöngéd férj tárt karokkal várja szeretett nejét, s a hűtlen asszony ér-
kezik meg helyette. Margitban az anyai szeretet nem halt ki a megtört női hűséggel;
még egyszer látni akarja kedves gyermekét, és éjjel haza lopózik, hogy gyermekét
keblére ölelje. De az anyai szeretet a vétkes nőt nem menti ki. Férje tudósítva a
körülményekről, kiutasítja őt a házból.

Ezentúl a Nemesis mindenütt sarkában van az eltévelyedett nőnek. Minden nap
új meg új bizonyítékokat kap, hogy megcsalt férje egyike a legnemesebb, legmunká-
sabb férfiaknak, hogy gyermekét végtelenül szereti, minderről ugyan hat év alatt is
elég ideje volt meggyőződni. Megtudja, hogy kedvese, Rendorf egy alávaló ember,
ki míg vele galant szerelmet folytatott, egy más hölgygel nősült. E morális bünte-
tések végre egy physikai fejezi be. Margit tudniillik azon pillanatban, midőn volt
férjét nagy nehezen megkérleli, hogy gyermekét még egyszer láthassa, azon pillanat-
ban, midőn a kocsi után nézne, egy villámsugár által szeme világától fosztatik meg.
E villámnak azonban nem csak a csattanó hatás kedvéért, hanem a természettani in-
dokból is a nőhez közel lesujtó menykőnek kellene lenni. Mert egy olly távolra eső
villámsugár, hogy csattanása sem hallik, véleményem szerint csak igen igen gyöngé-
szemnek árthat. Vagy épen azt akarja ez bizonyítani, hogy Margitnak igen rossz
szeme lehetett, miután a lelkes Berger Pál mellett, ezt a feszes pagodli Rendorfot
szerethette! ? . . .

A hitesegett asszony ezután egy testben lélekben megtört koldusnővé lesz.
Kétszeresen koldus, mert önérzete s múltja nem engedi, hogy alamizsnából tengesse
életét. Magát a férjet is meghatja sorsa, s midőn egy álhir nyomán holt hírét veszi
nejének, párbajra hívja a csábítót és megöli. Az élőért nem állt volna boszút, de a
kibűnhődött halottért férfiúi kötelességének tartá ezt megtenni. Ez egyike e darab leg-
fényesebb momentumainak.

Egy classicaí izlésű író itt végezte volna e dráma cselekvényét. A romantikus-
nak azonban ennyi tény és hatás nem elég egy rámba, Ő még egy ominosus templom
roskadás alkalmával vándor komédiások által ellopítja Bergen gyermekét, kit aztán

később a vak anya kiment kínzó kezéből — s a kis gyermekangyal, ki előbb nem volt képes szerelmük kapesát tartósan összeforrasztani, egy kis francia véletlen segítségével visszavezeti őt férjéhez.

A lélektani granicus itt csak az volt, hogy mikép hagyhatja el férjét egy különben romlatlan szívű nő, ki gyermekét annyira szereti, s kinél az anyaiság tiszta, józan égi érzelve annyira előtérben áll, hogy lehetlen, mikép ennek szelid csillagánál egy könnyelmű bűnös szerelmi viszonyba sülyedhetett volna! Annnyival inkább, mivel könnyen sejdíthető előfogalma lehetett arról, hogy e vétkes ballépése őt annyira imádott gyermekétől is el fogja választani. A szerzők látszik hogy félték e granikus meglábolásától, mert a nő kedveséveli viszonyát az expositióban már mint kész dolgot, mint *fait accompli*-t mutatják be a közönségnek. De ámbár sikerült nekik e granikust megkerülni, azért elsimitására nem volt erejük.

A darab különben egypár igen szép érzelemű helyzeténél s általában tiszta szerkezeténél fogva a közönség részéről érdemlett tetszésben részesült, mit a nagyrészen fényesen sikerült előadásnak is tulajdoníthatni. A czimszerep melynél a pathosalan, tiszta, érzésteli nőiség a megcsalatas, s ön vétkének fájdalma, de különösen a forró anyai érzelem a legerősebb előtérben áll, kitünően s valódi egyéni egységgel volt visszaadva. Ép oly sikerülten állítottott színre a nemes keblű egyenes, a férji becsületért szerelmét csak elfojtani, de kiirtani nem képes Bergen Pál jelleme is. A vándor komédiások által rászédett, jó kedvű Miska, Kovács inas, valamint a kis szenvedő Mari és igen jó személyesítőkre találtak. Ez utóbbinál a 3-ik felvonásban a játékbravour kedvéért a gyermeteg szelid és csöndes kedélyt nélkülöztük. Nem kell azt egy bizonyos álművészet által elrontani, mit a természet igénytelen kedvességben jobban kifejez.

Közönség nagyszámmal.

F. hó 8-kán a Kunok, ered. dalmű.

— 9-kén ismét Koldusnő.

— 10-ké „Fiatal férj“ — és álarczos bál. Az elsöben a színészek, a másikkban a publicum játszott.

— 11-kén Borgia Lucretia, dalmű. □

TARKA KÉPEK.

ÁLARCZOS BÁL. (VARIATIÓK).

Micsoda egy bál? Táncvivalom. Hát ha nem tánczolnak benne? Hallgatják a zenét? Ez még mind nem elég; elmés találkozások, érdekes kalandok, regényes hódítások, tréfás bonyolódások teszik savát borsát az álarczos báloknak; ha tehát jövődó álarczos bálainkat rendezzük; azt is ki fogjuk tenni a czédulára, hogy mind ezek hol kaphatók? Addig is szolgálunk egy néhány mintával.

* Egy csinos maszk vonja magára a figyelmet, a hosszú lovagköntös mintha rá volna öntve természetére, kezei aprócskák és finomak, szemei elevenen villognak az álarcz alól. Mindenkit ismer, a fiatal emberek legbensőbb titkait tudja, újjain elszámolja mindannyi kedvesét. Mindenki mást gyanít benne. Epedők, hódolók serege kíséri lépteit s édes vallomásokat sugdosnak fülébe. Egy öreg dandy végre ostromzár alá veszi s nem hagyja menekülni addig, míg a szép maszk másnapra talákkát nem ad neki, tudósítva, hogy estve a színházban fog ülni 62 számú zártszéken. A meseben az a legérdekesebb, hogy a karsu lovagnő egy szép fiatal festő volt. Senki sem gyanítá, hogy nem nő. Egy fiatal barátja találkozik vele, kinek szerelmi viszonya ismerős volt előtte: „hát te Otilia nélkül jöttél?” Szép nő előtt az ember nem szeret mátkás hírben állani, a megszólított mennyre földre esküszik, hogy nem ismer illy nevű hölgyet. „Szép fiu vagy, add fel köpenyemet” szól erre a maszk, s a szerencsétlen ekkor ismeri meg épen a megtagadott lány köpenyét, kitől azt az ifju festő kölcsön kérte. Ez megijed, azt vélve, hogy kedvesével beszélt, s hogy hibáját jóvá tegye, más nap rögtön nőül kéri. Este pedig a mint a színház megnyilt, ki volt a legelső, a ki megjelent? A vén dandy. Megszerzé menten a 63-as zártszéket, beleült és várt míg végre megjelent a N-o 62-ön egy kövér három mázsás gyapjukereskedő.

* — Ismerlek! Szól egy deli ifju egy szép álarczos nőhöz.

— Bár soha se ismertél volna; viszonz rá a maszk.

A felesége volt.

* Egy eleven harlequin tűnik ki az álarczosok közül, ügyes fintorlatai mindenki által színházi alakot gyanítatnak benne. Ez egy genialis kézműves, mint már kitudtuk, a ki több remekművek között a londoni iparmű kiállításra egy felnyithatatlannak talált zárú müládát készítte, a mit maga Victoria királynő vásárolt meg tőle, dicsérelő levélben tanúsítva elismerését. Nem csak a kalamárisban lakik a lángész.

* — Mutassa meg nekem kérem X. urat.

— Amott megy ni.

— Hát ez is álarczban jött?

— Nem. Az tulajdon képe.

* Egy mindenki által ismert színészt megszólít egy álarcz: „ismerlek”

— No az ugyan nagy mesterség”

* Egy nem egészen a diszes társaság köréhez öltözött alak állong a többiek között, céltáblálul valamennyi álarcz élceinek: — „Mért nem váltottad ki a zálogházból a frakkodat? „Ne bánts, az orvos a rendelte neki, hogy téli kaputban járjon bálba.” — „Nini: hát a bálterembe is vannak rendelve csizmatisztítók?” — „Mest száltál le a lórul ugy-e barátom?” — „De hogy! csak a ló mellől jött” — „Au contraire” — „Tudatni akarja velünk, hogy neki ez a társaság nem elég magas.” — „Máskor hálóköntösben jöjj”

* Hugli. Nem tetszik nekem ez a dolog óh Stuczli!

Stuczli. Miért, óh Hugli.

Hugli. A nemzeti színház méltóságán alul lévén az, hogy benne bálók tartassanak.

BUDAPESTI HIREK.

* * Rossz idő ez a léghajósokra nézve, mert az ég tele van hegedüvel: táncvitalom mindenfelé és a farsang olyan rövid. Mult hetfőn nyitá meg az ideai táncvitalom sorát a nemzeti színházban tartott álarczos bál. Utasítjuk olvasóinkat a „Tarka képekre“ s még inkább a következő bálokra, mellyek még több tarka képet fognak felmutatni.

* * A lövész bál 23-kán fog tartatni a nemzeti színház termeiben, a mikor a tánczterem a lövészegylet jelképeivel lesz feldiszitve.

* * A jótékony nőegylet által rendezett táncvitalom szinte a nemzeti színházban menend végbe Januar 30-kán melly, mint rendesen, úgy ez uttal is becses nyeremények kisorsolásánál leend összekötve.

* * Azok után, akik a közjóért vigadnak, emlékezzünk meg azokról, a kik a közönség kedvéért szomorkodnak. Egyike legkedveltebb regény és novella íróinknak, kinek nevével négy év óta nem találkozott már az olvasó közönség, bár az előtt mindennap előtte forgott; ez idő alatt egy három kötetes regényt fejezett be, illy cím alatt: „C s e n d e s h a z a,“ melly nem sokára sajtó alá fog kerülni. Egy szinte rég óta hallgató regényírónk, kinek számos munkái általános tetszést vívtak ki számára, egy gyönyörű regényt küldött kiadás alá; mellynek egyszerű czime: „E s z t e r,“ s bátran legjobb művei közé sorolható. Ohajtandó, hogy mindkettő minél előbb napvilágot lásson. Drámaírodalmunk is erős élénkségnek fog örvendni. Több hírneves íróinkon kívül, kik irányában hallgatásra vagyunk kötelezve, Obernyik Károly és Dobsa Lajos készítenek reményteljes elvárásra jogosító színműveket. Az előbbinek tárgya a classicus hellen korból van merítve.

* * Színházunk zeneszerzőitől ismét két új opera került az előkészületek időszakába; „Vadon fia“ és a „Két huszár“ Dopplertől. Még egy harmadik dalmű is van készülöben, tehetségdusabb zeneszerzőink egyikétől, mellyhez, mint tudjuk, Jókai írja a szöveget.

* * Jövő hónapban egy igen érdekes és becses művel fognak lapjaink gazdagulni: „Firduzi, perzsa hősköltő ismertetésével, kapcsolatban a magyar hősköltészettel,“ mellyet Csengery Antal ír lapjaink számára. E becses dolgozatra előlegesen is figyelmeketjünk tisztelt olvasóinkat.

* * Fiatal népköltőnk Tóth Kálmán, egy „Szerelmi vadrózsái“ által elragadtatott szép delnőtől aranyokkal terhelt ezüst serleget kapott jutalmul. Mint tudjuk: a jutalmazó kéz még szebb, mint a jutalom.

* * Treichlinger műárusnál több dalművek között megjelent Ellenbogen „Déliab“ című csárdása, melly az első álarczos bálban köztetszést vívott ki.

FELELŐS SZERKESZTŐ

TOLNAI GRÓF FESTETITS LEÓ.

PEST, 1853.

EMICH GUSZTÁV KÖNYVNYOMDÁJA.

DELIBAR

15

ELŐFIZETÉSI HIRDETMÉNY

A'

DÉLIBÁB, NEMZETI SZINHÁZI LAP

April—Juniusi, évnegyedes folyamára.

Megjelen e lap minden vasárnap, két sűrűn nyomtatott iven, finom velinpapíron, szépművészeti, irodalmi és társaséleti tartalommal, havonként két műmelléklettel, mellyek közül egy párisi legszébb divatkép.

Előfizetési feltételek, Pesten házhozhordással évnegyedre 3 f. p. vidékre postán küldve 3 f. 48 k. p.

Előfizethetni Pesten a szerkesztő- és kiadóhivatalban (granátos és sarkantyú utcák szeglete) és Emich G. könyvkereskedésében; vidéken minden cs. k. postahivatalnál.

Azon cs. k. posta-hivatalok, mellyek tíz példányt gyűjtöttek, attól tiszteletpéldányt nyerendnek.

Uj előfizetőinknek az ígért rendes műmellékleteken f e l y ü l
1.) azon pompás műlappal, melly Dalmából egy jelenetet ábrázol;
2.) a végrendelet aczélmetszetü jelenetével; 3.) az arab hölgy jellemképével s a francia császárnő aczélba metszett arczképevel kedveskedendünk.

Pest, 1852. Mart. 6-kán.

a DELIBÁB nemzeti színházlappal szerkesztősége.

A

„MAGYARORSZÁG KÉPEKBEŒ

czimü irodalmi és mŒvészeti vállalatunk első folyama, nem mint sokan hibásan vé-
apró füzetek- hanem **nagy tömött kötetekben** fog megjelenni 30—40 íver
40—50 képes tárgygyal, s az első folyam bevégeztével a második tŒstént m-
kezdetik.

Többek kívánata következtében lépéseket tettünk az iránt, hogy egy külön rovat
Erdély ritkaságait s nevezetességeit is megismertethessük a magyarországiak mellett.

Az általunk kitűzött **előfizetési határidőt** sokan rövidnek tartván, azt f. **april**
végeig meghosszabbítjuk.

Könnyebbités tekintetéből az első folyam **fele részére** külön is nyitunk előfizetést, p-
tán megküldve **3 p. frttal**, helyben vagy Pestről könyvárusi uton vagy magánalkalom a-
elvitetve **2 f. 30 krral. pp.** Az egész első folyam előfizetési díja: postán küldve **6 p.**
helyben vagy innét elvitetve **5 pft.** — A bolti ár legalább is **2 p. fttal** magasabb leend.

Az első kötet kiállítása már munkába vétetett, s mihelyt teljesen elkészül, tŒst
a legnagyobb gyorsasággal fog szétküldetni. Azonban ily képes nagy munka kiállítása t-
időt igényelvén, a. t. előfizetők részéről némi türelemért esedezünk, arrói tökéletesen l-
tosítván nagy terjelmü s magasztos célú munkánk lelkes pártolóit, hogy, bármily eset f-
dulna is elő, a mi kiadói hitelünkben soha nem fognak csalatkozni.

Az előre megrendelteken fölül csak keveszámú példányokat fogunk nyomatni, s az
kérjük a mielőbbi gyors megrendeléseket. Az előfizetési pénzek vidékről **postán legb-**
tosabban beküldhetők alolirt V a h o t I m r é h e z — (Kerepesi ut 1. sz. a.)

Tetemes kiadásokat s biztos tájékozást igénylő vállalatunkra nézve előlegesen is mi-
nagyobb részvétet lesz szerencsénk tapasztalni, a mi buzgalmunk annál melegebb, tevéken-
ségünk annál kielégítőbb és meglepőbb leend.

Kubinyi Ferencz és Vahot Imre.

Megjelent s kapható

EMICH GUSZTÁV nemzeti könyvkereskedésében, ur-
és kigyó-utca szegletén:

FÉRJ ÉS NŐ.

REGÉNY.

Irta **KEMÉNY ZSIGMOND.**

2 kötet ára 3 fr. p. p.

MACAULAY' ANGLIA TÖRTÉNETE.

Fordította

CSENGERY ANTAL.

Előszetési ár 2 kötetre 5 fr. p. p.

A KARTHAUSI.

REGÉNY.

Irta b. **EÖTVÖS JÓZSEF.**

III. kiadás. 2 kötet ára 2 fr. p. p.
